

Hård kamp för att få lönsamhet på gården

Vad är det som håller fattiga kvar i fattigdom? För den som kämpar mot nyliberalismen och för global rättvisa ställs ofta Nord mot Syd när denna fråga tas upp. Men är det verkligen så? Är det snarare strukturer på lokal eller nationell nivå än global nivå som hindrar? Eller är det alla tre?

DEN NYLIGEN GENOMFÖRDA sydafrikanska undersökningen "Bridging the Gap" pekar på att man inte enbart kan prata om det globala Nord som dåligt och det globala Syd som bra. Nyliberalismen finns både här och där. Det är en kamp mellan reaktionära och progressiva krafter både i Nord och Syd.

Kapitalismen lever på att utvecklingen i olika delar av världen är ojämn. Afrika till exempel är integrerat i den globala ekonomin på ett beroende och underställt sätt. Precis på samma sätt är förhållandet mellan den sydafrikanska kapitalismen och marginaliserade landsbygdsekonomier och samhällen. Här ställs krav på snabb lönsamhet samtidigt som kunskapskapacitet måste byggas upp. Kunskap som tidigare lärts genom generationer.

Arbetet med att omfördela land i Sydafrika är ett exempel på detta. Och också ett exempel på när globala trender eller strukturer fått fäste i ett landskap som kanske skulle behövt något annat.

PÅ ROCKHURST FARM, en gård utanför Grahamstown som producerar ull, har sju före detta lantarbetare tagit över driften. Projektet ingår i det regeringsstödda landreformsprogrammet. Departement för markfrågor har köpt gården och hyr ut den sedan ett år till de före detta lantarbetarna och tanken är att de ska köpa den om två år. Då har de haft tre år på sig att bli lönsamma.

– Klarar vi inte det eller hyran till departementet under tiden, då går ägarskapet tillbaka till regeringen, berättar Ntutuzelo Ralo, en av de nya ägarna.

Rockhurst Farm är stor, över fyra tusen hektar. Värdet är dryga tretton miljoner rand (1 rand cirka 80 öre) och hyran ligger på drygt 290 000 per år. En summa som sedan dras av från köpesumman. Eftersom gården ingår i landreformsprogrammet får gårdarna ytterligare nedsättning med 30 procent av priset.

På gården finns ungefär två tusen får och getter. Just i dag är

det full rulle. Ullen sorteras och rensas från stickor och smuts. Snart är det auktion i Port Elisabeth. Två gånger om året säljs ull. Förra året fick de in 198 000 vid försäljningen i augusti. I år räknar de med 140 000.

– I år hyrde vi in folk som klippte med handsax. Då förlorar man lite av ull, som blir kvar på fåret. När man klipper med elektrisk sax kan man klippa närmare huden, berättar Sidney Faltein, som också är en av de nya ägarna, och visar skillnaden mellan de båda saxarna.

EN BESIKTNINGSMAN HAR PRECIS kontrollerat ull. Han konstaterade att den är av absolut högsta kvalitet vilket bådar gott inför auktionen.

– Det gäller att vi är klara till första auktionsdagen. Då är priset som högst. Andra dagen sjunker priset vare sig vi har högsta kvalitet eller inte, fortsätter Sidney Faltein.

Vi diskuterar internationella priser en stund, men om de får bra betalt jämfört med bönder i andra länder är de osäkra på. I Sydafrika till exempel sjönk priserna med tio procent i år. De upplever det som ett problem att det tar lång tid att lära sig allt runt drift och försäljning. Den före detta ägaren har arbetat tillsammans med dem det här första året, men det är fortfarande mycket kvar att lära.

– Vi tror att vi får jämförbart bra betalt, men vi vet inte. När vi var lantarbetare var vi inte inblandade i försäljningen. Vi försöker sätta oss in i det nu, men det är en lång väg att vandra, säger Sidney Faltein och får medhåll av Ntutuzelo Ralo.

– Kanske kan andra handelsavtal vara positiva för oss, men jag vet inte, säger han.

ENLIGT UNDERSÖKNINGEN "Bridging the Gap" påverkar en liberalisering av den internationella handeln sydafrikanska jordbrukare på ett ojämnt sätt. Liberalare handelsavtal är ingen

Ull av högsta kvalitet är ingen garanti för vinst i den hårda konkurrensen.

Foto: Mari Dahl Adolfsson

garanti för att det ska bli bättre. De riktigt stora jordägarna, som ofta har utländsk backning, klarar det fint. Det är värre för dem som inte har så goda finanser. Rockhurst Farm befinner sig i den andra kategorin. Många jordbrukare i Syd blir också mer och mer marginaliserade genom nyliberalismen. Anledningen är bland annat att det inom jordbruket sker en konsolidering av varukedjor som domineras av gigantiska transnationella företag och orättvisa jordbrukssubventioner inom EU och USA. Den sydafrikanska regeringen har dessutom valt ett nyliberalt ekonomiskt ramverk där man bland annat ser internationell handel som synonymt med utveckling, vilket det inte alls behöver vara.

– Självklart skulle vi vilja ha inflytande på priserna. Vi ingår ju i systemet, men vi vet inte hur vi skulle kunna påverka, säger Ntutuzelo Ralo.

Den utbildning de får utöver hjälpen av förra ägaren, handlar mest om att folk är bussiga. Den man som hämtar ullen och kör den till Port Elisabeth är ett exempel på det.

– Han informerar oss om priser och kvaliteter. Han hjälper oss också att få möjlighet att vara med första dagen. Det gäller ju att få sålt så mycket som möjligt när priset är som högst.

DEN STÖRSTA UTMANINGEN är att få gården lönsam innan de tre åren löpt ut. Den huvudsakliga inkomsten kommer från

Sidney Faltein och Ntuzelu Ralo har tre år på sig att bli lönsamma.

Foto: Mari Dahl Adolfsson

ullen, men andra idéer testas också. En är ett strutsuppfödningprojekt, som kvinnorna dragit igång. Det har precis startat och har ännu inte givit någon avkastning. En annan är att ta emot turister som jagar och fiskar.

– De turister vi får hit betalar bra, men än så länge är det folk från Sydafrika, främst från East London med omnejd, berättar Ntuzelu Ralo.

Ett stort problem för ekonomin rör underhåll. För fyrtio år sedan vandrade fåren fritt över hela området. Något senare introducerade ägaren ett rullande betessystem där vissa delar ligger i träda medan andra betas av. Varje område är inhägnat. I dag har därför gården många kilometer stängsel som måste underhållas.

– Gården har gått i arv och den senaste generationen underhåll inte stängslen. Nu är de i stort behov av reparationer.

Det första året klarade de nya ägarna av att betala hyran till departementet. I år kan det bli svårare. Dels är det reparationerna som kräver sitt, dels är det torka. Kommer inte regnet måste foder till djuren köpas in. Det tar kraftigt på resurserna.

– Allt går upp och ner, men mycket är svårare nu när vi tagit över. Om ullen inte är bra, då drabbar det oss direkt. Det är

mycket hårt arbete att ta över en gård. Vi har bara varit igång i ett år och det tar tid att sätta sig in i allt. Annars är det bra att få bestämma själv, men just nu känns allt ansvar betungande, säger Ntuzelu Ralo.

– Vi planerar att vi ska klara av att bli lönsamma. Vi vill inte flytta. Vi har arbetat här i hela vårt liv och vi vill pensionera oss här, lägger Sidney Faltein till.

EN AV LÖSNINGARNA för marginaliserade samhällen eller jordbruk är enligt undersökningen att arbeta för en rättvisare världsordning genom internationella nätverk som stärker lokala samhällen. Samtidigt måste de lokala och nationella strukturerna ge varje lokalsamhälle eller jordbruk tid och möjlighet att lära. Det krävs mycket för att få så stor lönsamhet att sju familjer kan ta sig ur fattigdomen på en gård som tidigare försörjde en familj. Nu måste de snabbt betala sig själva, enligt marknadsmässiga principer.

Detta trots att landreformen är tänkt att kompensera dem som förlorade under apartheid, att de skulle få tillbaka något som de rätteligen var ägare till.

MARI DAHL ADOLFSSON

Källa: Helliker, Kirk. Bridging the Gap, 2008